

ЎЗБЕКИСТОН 11 ЙИЛ
МУСТАҚИЛ ТАРАҚҚИЁТ
ЙЎЛИДА

Ўзбекистон Республикаси олий ва ўрта махсус таълим
вазирлиги
Олий мактаб Халқаро фанлар академияси Ўзбекистон бўлими

ЎЗБЕКИСТОН 11 ЙИЛ МУСТАҚИЛ ТАРАҚҚИЁТ ЙЎЛИДА

*Мустақиллик дарслари
учун ўқув қўлланма*

259051

Давлат

қўлланма

№ 259051

2002–2003 ўқув йилида таълим муассасаларида ўтиладиган мустақиллик дарслари “Ўзбекистон 11 йил тараққиёт йўлида” мавзусига бағишланади. Мазкур ўқув қўлланмада Ўзбекистоннинг 11 йил давомида қўлга киритган ютуқлари қисқача ёритилган.

Мазкур ўқув қўлланма таълим муассасаларининг профессор-ўқитувчилари ва талаба-ўқувчиларига мўлжалланган.

Муаллифлар: Саидахроф Фуломов,
Оқил Салимов,
Қамариддин Усмонов,
Дунан Ғаниев

КИРИШ

Жонажон Ватанимиз – Ўзбекистон ўзининг давлат мустақиллигини қўлга киритгани ва мустақил тараққиёт йўлини бошлаганига 11 йил бўлди. Бу йиллар моҳиятан юртимиз тарихида шарафли ва ўта масъулиятли даврни ташкил этди. Ҳар биримизнинг ҳаётимизда, мамлакат тақдирида муҳим ва кескин ўзгаришлар юз берди. Турмуш тарзимиз ўзгариб бормоқда. Ўзлимизни англаб, юртимизда ва шахсий ҳаётимизда содир бўлаётган янгиланиш жараёнларини ҳаққоний таҳлил этадиган бўлиб қолдик. Миллий истиқлол ғояси бизнинг имонимиз мезонига айланиб, қарамлик, боқимандалик кайфиятидан озод бўла бошладик. Келажак тақдиримиз ўз фаолиятимизга боғлиқ эканлигига ишонч ҳосил қилмоқдамиз.

“Ўтган даврнинг ҳар бир йилини аҳамияти жиҳатидан тарихимизнинг ўн йилликларига, ҳатто асрларига тенглаштириш мумкин, десак муболаға бўлмайди”.

И.А. Каримов

Ватан мустақиллиги учун кураш тарихидан

Тарихда биронта халқ, бирон-бир миллат ўз мустақиллигини ҳеч қачон осонлик билан қўлга киритмаган. Шу билан бирга, истиқлолга эришиш ва унинг неъматларидан фойдаланиш бир кунлик ва ҳатто бир неча йиллик иш эмаслиги ҳам тарихдан маълум.

Ватанимиз мустақилликка эришгандан сўнг халқимизнинг ўз тарихига бўлган қизиқиши ортиб бормоқда.

“Одамзод борки, авлод-аждоди кимлигини, насл-насабини, ўзи туғилиб вояга етган қишлоқ, шаҳар, хулласки, Ватанимизнинг тарихини билишни истайди”.

И.А.Каримов

Тарихимизни ўрганар эканмиз, Ватанимиз умумжаҳон цивилизациясининг қадимги ўчоқларидан бири бўлганига ишонч ҳосил қиламиз.

“Тарихда “Турон”, “Туркистон” ва “Мовароуннаҳр” номи билан машҳур бўлган Марказий Осиё, айниқса Ўзбекистон ҳудудида минглаб йиллар давомида юксак маданият гуллаб-яшнади, қудратли давлатлар мавжуд бўлди. Улар инсоният тарихида сезиларли из қолдирди”.

Каримов И.А. Маънавий юксалиш йўлида, Т., “Ўзбекистон”, 1998, 379-б.

Халқимизнинг Ватан мустақиллиги учун кураш тарихидан сўз кетар экан, бу йўлда ўз юртининг озодлиги ва халқнинг бахт-саодати учун ҳаёт-мамонт жангларида жонини қурбон қилган аждодларимизнинг муқаддас номларини ғурур билан тилга оламиз. **Тўмарис, Широқ, Спитамен, Нажмиддин Кубро, Темур Малик, Жалолоддин Мангуберди, Маҳмуд Таробий, Амир Темур, Мадали Эшон, Номоз Примқулов** ва бошқалар ажнабий босқинчиларга қарши озодлик учун кураш олиб бордилар ва улар ўзларининг метин иродалари, сабот-матонатлари, ғайрат ва жасоратлари билан ўз замондошлари қалбидан чуқур жой олдилар ҳамда келгуси авлодлар хотирасида абадий сақланиб қоладилар.

Шу муносабат билан улардан баъзиларининг кўрсатган жасоратлари ҳақида тўхталиб ўтамиз.

Милоддан аввалги 530 йилда массагетлар йўлбошчиси малика Тўмарис Кир II бошчилигидаги ажнабий босқинчиларга қарши курашда қаҳрамонлик намуналарини кўрсатди. Тўмарис халқимиз орасида озодлик учун курашчи ва Ватанга садоқат рамзи сифатида кадрланади.

Аҳмонийлар шоҳи Доро I милоддан аввалги 519-518 йилларда Ватанимиз устига қўшин тортиб, уни таслим этмоқчи бўлди. Оддий йилкибоқар Широқ ўз Ватанига бостириб кирган душманларга ҳийла ишлатиб, уларни чалғитиб, Қизилқумнинг ҳалокатли жазирама даштларига бошлаб борди ва ўз жонини қурбон қилиб, Ватани ва халқини ёвуз босқинчилардан асраб қолди. Широқ халқимиз хотирасида миллат ва Ватанга фидоийлик ҳамда ватанпарварликнинг ёрқин тимсоли бўлиб қолди.

Ёки Спитамен жасоратини олайлик. Маълумки, милоддан аввалги IV асрда юнонистонлик Искандар Зулқарнайн Ватанимиз ҳудудига

бостириб кириб, халқимиз бошига қанчадан-қанча кулфатларни солди. Халқ қаҳрамони Спитамен бошчилигида Самарқандда кўтарилган кўзғолон Искандар Зулқарнайн кўшинларига қатта талофат келтирди. Бу кўзғолон бутун бақтриялик ва суғдиёналикларни озодлик учун курашга илҳомлантирди.

VIII асрнинг бошларида араб босқинчилари Мовароуннаҳр ҳудудларини босиб олдилар. Истилочиларга қарши 10 йилдан ортиқ давом этган халқ кўзғолонига Муқанна бошчилик қилди. Бу кўзғолон кейинги авлодлар учун халқимизнинг эрк, озодлик ва мустақиллик йўлида олиб борган курашларида муҳим босқич бўлди.

XIII асрнинг бошларида Чингизхон бошлиқ муғул истилочилари мамлакатимизга юриш бошлади. Мамлакат даҳшатли олов ичида ёнди. Хўжанд шаҳри ҳокими ва жасур саркарда Темур Малик халқни муғул босқинчиларига қарши чорлади ва унинг мардона курашлари душманни саросимага солди. Муғул босқинчиларига қарши курашда Шайх Нажмиддин Кубро жасорати тилларда дoston бўлди. Оддий чумолига ҳам озор бермасликни тарғиб қилиб юрган руҳоний Нажмиддин Кубро халқни муғул истилочиларига қарши “Ё ҳаёт, ё мамот!”, “Ё ватан, ё шарафли ўлим!” деб курашга чорлади. Урганч шаҳри ичида донишманд Кубро борлигини билган Чингизхон уни шаҳардан бемалол чиқиб кетишига ижозат беради. Лекин Кубро Чингизхоннинг бу мурувватини қабул қилмади ва жангга кирди, қўлида озодлик байроғини маҳкам тутиб жон таслим этди.

Ёки Хоразмшоҳлар сулоласининг энг машҳур вакили Жалололиддин Мангубердининг муғул истилочиларига қарши олиб борган курашини олайлик. У ўз қўшинлари билан 11 йил давомида душманнинг ғарб мамлакатларига ва жанубга қараб юришини тўхтатиб қўйди.

“Жалололиддин Мангуберди ғаним олдида бош эгмади, тиз чўкмади, Ватан дея ҳалок бўлди”.

Каримов И.А. Маънавий юксалиш йўлида. Т., “Ўзбекистон”, 1998, 373-6.

Жалололиддин Мангуберди жасорати тўғрисида Чингизхоннинг ўзи “Отадан дунёда ҳали бундай ўғил туғилмаган, у саҳрода шер каби ғолиб жангчи, дарёда наҳанг каби ботир” деб ҳайратга тушгани ва унга тан бергани тарихий манбалардан маълум.

Мовароуннаҳрни муғул истилочиларидан озод этиш, тобора парчаланиб бораётган мамлакатни бирлаштириш, унинг мустақиллигини таъминлаш, муғул истилочилари зулми остида ночорлашиб ва қашшоқлашиб бораётган халқ турмушини ўнглаш йўлида олиб борилган кўп йиллик курашларга соҳибқирон Амир Темур бошчилик қилди. Амир Темур мамлакатни душмандан озод этиш, унинг ҳудудларини мустаҳкамлаш, барча ўлкаю ҳокимликлар ўртасида аҳилликни, биродарликни барқарор этишни ўзининг асосий вазифаси деб билди. Бу мақсадни амалга ошириш учун Муғулистон сари 7 бор ҳарбий юришлар қилди, уларнинг ҳаммасида ғалаба қозонди. Мовароуннаҳрнинг шарқий ва шимолий ҳудудлари дахлсизлигини таъмин этди. Бунинг натижасида Мовароуннаҳр марказлашган қудратли давлатга айланди. Шундай қилиб, Амир Темур:

- шаръий ва инсоний қонунлар устуворлигини таъминлайдиган;
- кучли ва қудратли лашкарларга суянадиган;
- фуқаронинг манфаатларини бир дақиқа бўлса ҳам кўздан қочирмайдиган;
- мамлакатда тинчлик ва осойишталикни таъмин этадиган;
- ўзга давлатлар билан тижорат ва элчилик воситаси ила тинч-тоғувликни йўлга қўядиган;
- қонунлар ва урф-одатларга асосланган;
- адолат ва озодлик дастурига тўла амал қиладиган марказлашган давлат тузди.

“Ўзбекистоннинг бугунги озодлигини мустаҳкамлаш даврида Амир Темур биз учун буюк давлат асосчиси сифатида қадрлидир. У давлат пойдеворини қурган, давлатнинг ҳуқуқий асосларини барпо этган. Унинг давлатчилик борасидаги фикрлари нафақат ўз даври, балки келгуси авлодлар учун ҳам катта аҳамият касб этади”.

Каримов И.А. Маънавий юксалиш йўлида. Т., “Ўзбекистон”, 1998, 410-б.

Тарих тақозоси билан XVI-XVIII асрларда мамлакатимиз уч хонликка бўлиниб кетди. Хонлар, амирлар ва беклар ўртасида асрлар мобайнида давом этган ўзаро низо ва урушлар

пировардида мамлакатни инқирозга учратди. Бундан фойдаланган чор Россияси XIX асрнинг иккинчи ярмида Туркистонни босиб олиб, ўз ҳукмронлигини ўрнатди. Оддий меҳнаткаш халқ ҳам, маҳаллий амалдорлар ҳам мустамлакачилар зулми остида эзилди.

Чоризм истибдодига қарши Ўрта Осиёда тинимсиз кўзғолонлар ва халқ ҳаракатлари бўлиб турди. 1892 йилги Тошкент кўзғолони, 1898 йилги Андижондаги Мадали Эшон кўзғолони, XX аср бошларидаги Номоз ботир бошчилигида Самарқанд вилоятидаги кўзғолонлар бунинг ёрқин мисолидир. 1916 йилда Туркистонда чоризм мустамлакачилик зулмининг янада кенгайиши, оғир иқтисодий танглик, очарчилик ва қашшоқликнинг авж олиши муносабати билан истибдодга қарши ҳаракатларнинг янги тўлқинлари бошланди. Шу йили тарихда машҳур бўлган Жиззах кўзғолони бошланиб, бу ҳаракат кўп ўтмай Туркистоннинг бошқа жойларига ҳам тарқалди.

XIX аср охири ва XX аср бошларида Туркистон ижтимоий сиёсий ҳаётида жаҳидчилик ҳаракати кенг тус олди. Бу ҳаракатнинг энг таниқли намояндалари **Маҳмудхўжа Бехбудий, Абдурауф Фитрат, Абдулла Авлоний, Абдулҳамид Чўлпон, Абдулла Қодирий, Убайдулла Хўжаев, Мунаввар Қори, Полвонниёз Хожиясупов** ўз олдиларига маҳаллий халқни маърифатли қилишни, чор мустамлакачиларига қарши миллий мустақиллик учун кураш олиб бориб, эрк ва озодликка эришишни асосий мақсад қилиб қўйдилар. Ўрта Осиёда қизил советлар ҳокимияти ўрнатилгач, унинг ғайритабиий, зўравонларча сиёсатига қарши озодлик учун ҳам қуролли, ҳам маънавий-маърифий курашлар авж олиб кетди. Бундай ҳаракатларнинг бошида бир томондан меҳнаткаш халқ ичидан чиққан чоризм ва советлар мустамлакачилигининг ижтимоий зарарли оқибатларини тугатиш, қонуний йўл билан Ватан озодлигига эришиш учун халқни курашга бошлаган маънавий раҳнамолар-зиёлилар, иккинчи томондан эса зўравонликка қарши қуролли лашкарлар тузган кўрбошилар турар эди. Коммунистик мафкура ва сиёсат уларни “босмачилар” ва бундай ҳаракатларни “босмачилик ҳаракатлари” деб бузиб талқин этди. 30-йилларнинг ўрталаригача давом этган бу курашда юз минглаб ватандошларимиз озодлик қурбони бўлдилар.

Бу ерда бир муҳим фикрни таъкидлаб ўтиш жоиздир. Курашлар оловида неча бор куйиб ёнган бу табаррук замин, жонажон Ватанимиз – Ўзбекистон ўзининг оғир, мусибатли ўтган тарихи билангина эмас, балки жаҳон маданиятига ўз муносиб

хиссасини кўшган фозилу-фузалоларни егиштириб берганлиги билан ҳам дунёга машхурдир. Булар Ал-Хоразмий, Аҳмад ал-Фарғоний, абу Райҳон Беруний, Абу Али Ибн Сино, Имом Ал-Бухорий, Мотурудий, Марғинович, Мирзо Улуғбек, Алишер Навоий, Бобур ва бошқалардир.

“Бутун умрини имон ва эътиқод, ватанпарварлик ва инсонпарварлик, поклик ва ҳалоллик, илм ва маърифат, адолат ва диёнат йўлида фидо этган зотларнинг мўътабар хоклари макон топган замингина муқаддасдир. Агар шундай инсонлар бўлмаса, улар даҳосининг нафаси сезилиб турмаса, ҳар қандай замин оддий гупроқ бўлиб қолаверади”.

Каримов И.А. “Биз келажакимизни ўз қўлимиз билан курашимиз”. Т., “Ўзбекистон”, 1999, 7-жилд, 184-б.

Ватан мустақиллигининг қўлга киритилиши

XXI аср бўсағасида Ватанимиз тарихида буюк воқеа содир бўлди. Президент Ислам Каримов 1991 йил 31 август куни Республика Олий Кенгашининг навбатдан ташқари олтинчи сессиясида Ўзбекистоннинг давлат мустақиллигини эълон қилди.

1 сентябр Ўзбекистон Республикасининг мустақиллик куни, деб белгилаш тўғрисида қарор қабул қилинди ва Миллий байрами сифатида нишонланадиган бўлди.

Ўзбек халқининг муқаддас тарихий орзуси ушалди. У сиёсий мутелик ва асоратдан қутилди. Дунё харитасида яна бир мустақил, овоз суверен давлат – Ўзбекистон Республикаси пайдо бўлди.

Ўзбекистоннинг давлат мустақиллиги халқимизнинг узоқ йиллар давомида олиб борган оғир ва машаққатли курашининг қонуний натижаси бўлди. Ўзбекистон халқи ўз мустақиллигини қувонч билан кутиб олди ва маъқулади. Бунга 1991 йил 29 декабрда Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши томонидан эълон қилинган “Ўзбекистон Республикасининг давлат мустақиллигини маъқуллайсизми?” мавзусида ўтказилган референдум натижалари яққол мисол бўла олади. Умумхалқ референдумида сайлов рўйхатига киритилганларнинг **94,1** фоизи ёки 9 млн. 898 минг 707 киши қатнашди. Ўзбекистон Республикасининг давлат мустақиллигини ёқлаб 9 млн. 718 минг 555 киши ёки референдумда қатнашганларнинг **98,2** фоизи овоз берди.

“Истиклол биз учун тараққиётнинг бутунлай янги, кенг уфқларини очди. Ўз келажагимизни ўз қўлимиз билан яратадиган бўлдик. Ҳаётимиз ва умумий хонадонимизни миллий манфаат ва кадриятларимизга, умум эътироф этилган демократик мезонларга монанд қилиб қуришдек ноёб тарихий имкониятга эга бўлдик”.

Каримов И.А. “Янгича фикрлаш ва ишлаш – давр талаби”. Т., “Ўзбекистон”, 1997, 105-б.

Ўзбекистон халқи мустақиллик туфайли қуйидаги имкониятларга эга бўлди:

- ўз тақдирини ўзи белгилаш, давлат ва жамиятнинг сиёсий тизимини мустақил яратиш, демократик йўл билан сайланган органлар орқали ҳокимиятни бутун тўлалиги билан бошқариш;

- ишлаб чиқариш ва илмий техник имкониятларга, табиий ва хом ашё ресурсларига тўла эғалик қилиш ва улардан мамлакат манфаатлари йўлида фойдаланиш;

- тараққиёт йўлини жаҳон тажрибалари, тарихий анъаналар ва халқнинг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда мустақил танлаш;

- миллий давлатчилигимиз анъаналарига асосланган ҳолда ҳуқуқий демократик давлат тузиш;

- очиқ фуқаролик жамияти қуриш;

- тарихимизни ҳолисона ёритиш, миллий ва диний кадриятларимизни қайтадан тиклаш, ҳаётимизни эски ҳукмрон мафкура ва мустабид тузум асоратидан халос этиш;

- ёш авлодни ҳақиқий ватанпарвар ва юртпарвар этиб тарбиялаш, уларга замон талаблари даражасида билим ва касб-хунар бериш;

- ижоднинг барча турларини ривожлантириш, одамларнинг истеъдод ва қобилиятларини тўла намоён этиш;

- юртимиз хавфсизлиги, фуқаролар тинчлиги ва миллатлараро тотувликни таъминлаш;

- халқаро муносабатларда мустақил субъект сифатида иштирок этиш, барча нуфузли ташкилотларга тенг ҳуқуқлилиқ

асосида аъзо бўлиб кириш, бошқа мамлакатлар билан ўзаро манфаатли шартнома ва битимлар тузиш.

Шундай қилиб, мустақиллик халқимизга ўз тақдирини ўзи белгилаш ҳуқуқини берди.

Келгуси қадам мустақиллик берган имкониятларни воқеликка айлантиришни, бунинг учун эса мамлакатда ижтимоий-сиёсий, иқтисодий, маданий-маърифий ислохотларни босқичма-босқич, изчиллик билан ўтказиш бориб, озод ва обод ватанни барпо этишни тақозо этар эди. Бу улуғ мақсадга етишиш учун, энг аввало, мустақилликни сақлаб қолиш зарурдир.

Мустақиллик жуда катта масъулиятдир. Мустақилликни асраш уни қўлга киритишга нисбатан оғирроқ вазифадир. Маълумки жаҳон тарихида халқлар ўз сиёсий мустақиллигини қўлга киритгандан кейин уни ички ва ташқи душманлардан сақлаб қолиш, халқни бу масъулиятли ишга сафарбар этишга жиддий ёндаша олмаганлиги сабабли яна қарам бўлиб қолганлигини кўрсатувчи мисоллар кам эмас. Бу эса биздан доимо огоҳ бўлишни талаб этади.

Огоҳ бўлайлик!

“Огоҳ бўлинг, одамлар!” - деган даъват хамиша бонг ургандек янграб туриши керак. Фахрланиш мумкин ва лозим бўлган бебаҳо кадриятлар — ўз мустақиллигимизни, тинчлигимизни, жамиятда миллатлар ва фуқаролар ўртасидаги тотувликни асранг. Ўз эркимизни қандай тасарруф этиш, уни бугунги мураккаб ва баъзан шафқатсиз дунёдаги ҳаддан зиёд хавф-хатарлардан сақлаш ҳар биримизга боғлиқдир”.

Каримов И.А. “Ўзбекистон ХХI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва таракқиёт кафолатлари”. Т., “Ўзбекистон”, 1997, 10-б.

Ўзбекистоннинг мустақиллигини кўролмайдиган ҳам ташқи, ҳам ички ғанимлар мавжудлиги ҳаммаимизга маълум. Энг хавфлиси ички ёвуз кучларнинг жамиятимиз ҳаётига солаётган таҳдидидир. Бундай уринишлар 1991 йил декабрда Наманганда, 1999 йил 16 февралда Тошкентда содир бўлди. Сиёсий, диний экстремистлар томонидан Тошкентда уюштирилган террорчилик ҳаракати оқибатида 16 нафар бегуноҳ инсон шаҳид кетди, 120

нафар киши тан жароҳати олди. Ўзбекистон марказида диний экстремистлар махсус машиналарга, худди Афғонистону Чеченистонда террорчилар ишлатаётган кўлбола бомбаларни жойлаб, энг муҳим маҳкамалар қошида портлатдилар. Бу даҳшатли фалокат аламзада душманнинг иложи бўлса мустақил давлатга сидқидилдан хизмат қилаётган ўз падари бузрукворларини ҳам махв этишга тайёр эканликларини кўрсатди. Минг абад шукурлар бўлсинки, 16 феврал воқеалари ташкилотчиларининг ёвуз ниятлари амалга ошмади. Юртбошимиз ва давлатимизнинг бошқа раҳбарлари омон қолдилар. Террорчилар ўз қилмишларига яраша жазоландилар.

Ватан тинчлиги, барқарорлиги – барчамизнинг ҳаётий ишимиздир. 1999 йилнинг 16 февралда Тошкентда юз берган кўпоровчилик ҳаракати барчамизни сергак бўлишга, мустақиллигимизни ҳимоя қилишга тайёр туришга ундади. 1999 йил 16 феврал кунида мазкур фожиали воқеалардан 2 соат кейин Вазирлар Маҳкамасининг йиғилишида Президентимиз Ислон Каримов яна бир бор халқимизга қуйидаги сўзлар билан мурожаат этди:

“Мен, эй одамзод, огоҳ бўлинглар, огоҳ бўлинглар, огоҳ бўлинглар, деб доим куйиб-ёниб даъват этаман. Бу гап эҳтимол баъзи бировлар учун ортиқчадай туюлар. Лекин мен огоҳлик, огоҳ бўлиш ҳақида гапирганимда бугунгига ўхшаш воқеаларни назарда тутаман”.

Каримов И.А. “Озод ва обод ватан, эркин ва фаровон ҳаёт – пировард мақсадимиз”. Т., “Ўзбекистон”, 2000, 8-жилд, 7-б.

Жамиятни демократиялаш йўлида

Мустақиллик йилларида мамлакатимизда демократик давлат ва фуқаролик жамияти куришга йўналтирилган чуқур ислохотлар ўтказилди. Уларнинг кўламини ва моҳиятини англаш учун собиқ Иттифокдан, эски мустабид тузумдан бизга қандай сиёсий мерос қолганини эшлаш зарур.

Ўзбекистон кейинги 130 йил давомида сиёсий қарамлик, мустамлакачилик зулмини бошдан кечирди, халқимиз ўз тақдирини ўзи белгилаш ҳуқуқидан маҳрум этилган, ўз тараққиёт йўлини ўзи белгилай олмас эди. Миллий давлатимиз инкор этилиб, халқнинг хоҳиш иродасига қарши ўларок, собиқ совет,

империясининг маъмурий ҳудудий қисмига айлантирилган эди. Халқ ўз юртбошисини танлаш, сайлашдан маҳрум эди, ҳукумат аъзолари, вазирлик ва идоралар бошлиқлари, ҳатто вилоят раҳбарлари ҳам марказ томонидан тайинланарди. Бизга маъмурий буйруқбозлик бошқарув усулига қурилган, ўта мафкуралашган, халқни ювош, итоаткор оломон деб биладиган тоталитар тузум мерос бўлиб қолган эди.

Мустақиллик яратган имкониятлар шарофати билан мамлакатимизда инсон манфаатлари, тинчлиги ва фаровонлигига хизмат қилувчи эркин, очик ижтимоий-сиёсий тизим барпо этишни таъминловчи кенг қамровли демократик ислоҳотлар амалга оширилди.

Ўзбекистон миллий ҳуқуқий давлат, фуқаролик жамияти қурилишида халқаро тан олинган демократик тамойилларга, ривожланган демократик давлатлар тажрибасига ҳамда кўп минг йиллик ўзбек давлатчилиги тарихи ва ўзига хос миллий-маънавий, ахлоқий қадриятларга таянди.

1992 йил 8 декабрда Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинди.

“Хур Ўзбекистонимизнинг тарихида биринчи Конституцияни қабул қилиш — жумҳуриятимизнинг янгидан туғилишидир, ҳуқуқий мустақиллигимизга мустаҳкам пойдевор қуришдир... Конституциямиз асосий қонунимиз сифатида давлатни давлат қиладиган, миллатни миллат қиладиган қонунларга асос бўлиши муқаррар... Конституция ўзининг туб моҳияти, фалсафий ғоясига кўра янги ҳужжатдир. Унда коммунистик мафкура, синфийлик, партиявийликдан асар ҳам йўқ. Жамики дунёвий неъматлар орасида энг улуғи — инсон деган фикрни илгари сурдик ва шу асосда “фуқаро - жамият - давлат” ўртасидаги ўзаро муносабатнинг оқилона ҳуқуқий ечимини топишга интилдик”.

Каримов И.А. “Ўзбекистон келажаги буюк давлат”. Т., “Ўзбекистон”, 1992, 44-б.

Вакиллик ҳокимиятини вужудга келтиришнинг энг демократик тизими — қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимияти барпо этилди.

Давлат бошқарувининг янги, замонавий, самарали, энг мақбул тизими — Президентлик республика бошқаруви амал қилмоқда.

Парламентчиликда демократик асослар яратилди, демократик давлатларга хос парламентаризм шаклланди.

Республика парламенти – Олий Мажлис 11 йил давомида давлатимизнинг асосий қомуси бўлган Конституцияга мувофиқ 500 га яқин қонун, 10 та кодекс, 2 та миллий дастур ва мингдан ортиқ қарорлар қабул қилди. Ўтган 11 йил давомида Олий Мажлис бир палатали парламент сифатида фаолият юритиб катта тажриба тўплади. Парламент фаолияти учун энг зарур бўлган омил — юқори малакали сиёсатшунослар, юристлар, иқтисодчилар корпуси шаклланди. Олий Мажлиснинг 2001 йил декабрда бўлган еттинчи сессиясида икки палатали парламент тузиш зарур деган хулосага келинди. 2002 йил 27 январда икки палатали парламент тузиш масаласида референдум ўтказилди. Референдумда иштирок этган фуқароларнинг 93,65 фоизи икки палатали парламент тузишни ёқлаб овоз бердилар. 2002 йил апрелда бўлган Олий Мажлиснинг саккизинчи сессияси “Референдум яқунлари ҳамда давлат ҳокимияти ташкил этилишининг асосий принциплари тўғрисида” Конституциявий қонун қабул қилиб, икки палатали парламент тузишга тайёргарликни бошлаб юборди. Ўзбекистонда икки палатали парламентга сайловлар 2004 йил декабрда бўлади.

Ўзбекистонда давлат бошқаруви тизими тубдан ислоҳ қилинди. Миллий давлатчилик анъаналарини ўзида мужассамлаштирган кучли ижроия ҳокимияти – Вазирлар Маҳкамаси тузилди.

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва 1993 йил 2 сентябрда қабул қилинган “Судлар тўғрисида”ги Қонун асосида суд ислохотлари ўтказилди. Суд тизими беш йил муддатга сайланадиган Конституциявий суд, Олий суд, Олий хўжалик суди, Қорақалпоғистон Республикаси Олий суди ва Олий хўжалик суди, Тошкент шаҳар, вилоят, туман ва шаҳар судлари, хўжалик судларидан иборат.

“Ўзбекистон Республикаси маҳаллий ҳокимият органларини қайта ташкил этиш тўғрисида”ги Қонунга мувофиқ вилоят, туман, шаҳарларда ҳокимлик ташкил этилди. Ҳокимият қошида ижроия аппарати тузилди.

“Фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органлари тўғрисида”ги Қонунга биноан шаҳар, шаҳарча, қишлоқ ва овулларда фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органлари – маҳалла қўмиталари ташкил этилди.

Бугунги кунда 7847 та фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органлари миллий анъаналарга мувофиқ мамлакат ижтимоий ҳаётида жуда катта ўрин эгалламоқда.

Ўзбекистонда демократик жамиятга ҳос сайлов тизими барпо этилди.

Республикада 4 та сиёсий партия (“Халқ демократик партияси”, “Фидокорлар” миллий демократик партияси, “Адолат” социал-демократик партияси, Миллий тикланиш демократик партияси), Халқ бирлиги ҳаракати, “Камолот” ёшлар ижтимоий ҳаракати, касаба уюшмалари ва хотин-қизлар ташкилотлари, 300 та республика ва халқаро ноҳукумат ташкилотлари, жамғармалар ва фуқароларнинг бошқа бирлашмаларини ўзида мужассамлантирган ижтимоий-сиёсий тузум вужудга келди.

Инсон ҳуқуқлари бўйича Олий Мажлиснинг Ваколатли институти (Омбудсман) таъсис этилди. Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Миллий маркази, Ҳаракатдаги қонунчилик мониторинги институти халқаро ташкилотлар билан ҳамкорликда фаолият кўрсатмоқда.

Демократик институтларнинг муҳим тармоғи бўлган эркин оммавий ахборот воситалари (ОАВ) вужудга келди. Республикада 390 номда газета, 110 номда журнал чоп этилмоқда, 4 та ахборот агентлиги, 50 дан ортиқ телерадиокомпания ва студиялар ишлаб турибди. ОАВ нинг катта қисми – мустақил.

Шундай қилиб, мустақилликнинг 11 йили давомида мамлакатимизда демократик фуқаролик жамият асослари яратилди.

“Ислохотлар жараёнида республикада янги, демократик сиёсий тузумнинг асослари яратилди. Бу тузум сиёсий ташкилотларнинг, мафкура ва фикрларнинг турли-туманлиги асосига қурилган бўлиб, давлат ва жамиятни бошқаришда фуқароларнинг кенг иштирокини таъминлайди”.

Каримов И.А. “Янгича фикрлаш ва ишлаш давр талаби”. Т., “Ўзбекистон”, 1997, 109-110-б.

Тараққиётнинг ўзбек модели

Мустақиллик шарофати билан халқимиз ўлкадаги беқиёс бойликнинг абадул-абад ҳақиқий эгаси бўлиб қолди. Ўзбекистон бойликлари беқиёсдир, унинг майдонлари ва боғларида ҳосил мўл, у ер ости хазинасига бой мамлакатдир.

Меҳнаткаш халқимиз диёримизнинг серҳосил ерларидан ҳар йили:

- 3,5 миллион тоннадан ортиқ дон;
- 4,5 миллион тоннадан зиёд мева, сабзавот ва картошка;
- 500 минг тоннага яқин узум етиштиради. Бугунги кунда қишлоқларда 43,8 минг фермер хўжаликлари фаолият кўрсатмоқда.

Ўзбекистонда 100 га яқин турдаги минерал хом ашёни ўзида мужассам этган фойдали қазилмаларнинг 2,7 минг конлари аниқланган. Мамлакатнинг умумий минерал хом ашё салоҳияти 3,3 триллион АҚШ доллари миқдорига баҳоланмоқда. Республика конларидан ҳар йили 5,5 млрд. АҚШ долларига тенг фойдали қазилмалар қазиб олинмоқда. Олтин захиралари бўйича Республика жаҳонда тўртинчи ўринни, мис бўйича 10-11 ўринни эгаллаб турибди.

Мустақиллик йилларида нефт ишлаб чиқариш 2,7 марта, газ 1,3 марта ўсди. Энергия манба билан мамлакат ўзини ўзи таъминлашга эришилди.

“Ер, ер ости бойликлари, бошқа табиий бойликлар, авлод-аждодларнинг меҳнати билан яратилган иқтисодий, илмий-техникавий ва маънавий куч-қудрат ва имкониятлар миллий бойлик, одамлар фаровонлигининг кафолати, ижтимоий тараққиёт ва равнақнинг асоси бўлиб хизмат қилади”.

Каримов И.А. “Миллий истиклол, иқтисод, сиёсат, мафкура”. Т., “Ўзбекистон”, 1996, 1-жилд, 37-б.

Президент Ислом Каримов мамлакатимиз мустақилликка эришган дастлабки даврдан уни сиёсий, ижтимоий-иқтисодий ва маънавий камол топтирувчи ўз тараққиёт йўлини ишлаб чиқди. Назарий ва амалий жиҳатдан пухта ишлаб чиқилган бу дастур яшаб турган фуқароларнинг тақдиринигина эмас, балки келажак авлодларнинг тақдирини ҳам ўйлаб тузилган бўлиб, ўша даврда ҳукмрон бўлган яқка ҳокимлик тизимининг иллатларини тезроқ бартараф этиш, мамлакатимизни ривожланган маданиятли мамлакатлар даражасига чиқиб олишини таъминлашни кўзда тутган эди. Бу ҳақиқатан ҳам Президент номи билан жаҳонга танилган тараққиётнинг ўзбек модели эди.

Тараққиётнинг ўзбек модели қуйидаги тамойилларга асосланади:

1. Иқтисодиётни мафкурадан тўла холи қилиш, иқтисоднинг сиёсатдан устуңлиги.

2. Бозор муносабатларига ўтиш давлатнинг бошқаруви асосида амалга оширилади. Давлат бош ислохотчидир. Бозор муносабатларига ўтиш чуқурлаша борган сари давлатнинг бу соҳадаги таъсири камаё боради.

3. Ислохотларнинг бутун жараёнлари мустаҳкам ҳуқуқий асосларга қурилади. Қонуңлар барча хўжалик субъектлари томонидан оғишмай бажарилиши зарур.

4. Бозор муносабатларига ўтиш аҳолининг муҳтож ва кам таъминланган қисмини моддий қўллаб-қувватлашга қаратилган тадбирларни қабул қилиш ва кишиларни ислохотларга руҳан тайёрлашдан иборат кучли ижтимоий сиёсат билан қўшиб олиб борилади.

5. Бозор ислохотлари босқичма-босқич ва изчил равишда, яъни инқилобий сакрашларсиз амалга оширилади.

Ислохотларнинг ўзбек модели бундан олдин яратилган ва мавжуд бўлган моделларнинг бирортасини такрорламаган ҳолда, ўз моҳияти ва мазмуни жиҳатидан бутунлай янги тараққиёт модели бўлиб, у қуйидагиларга асосланади:

- бозор иқтисодиёти ва демократия тамойилларига асосланадиган жамиятни барпо этишга;

- СССР парчалангандан кейинги Ўзбекистон иқтисодиётининг ҳақиқий ҳолатига;

- халқнинг менталитети ва тарихий анъаналарига, ислохотларни амалга оширишнинг у ёки бу суръатларига аҳолининг тайёрлик даражасига;

- “фалаж қилиб даволаш”дан воз кечишга.

Ислохотлар ва иқтисодий тараққиётнинг бош мезони Президент таъкидлаганидек, ислохот ислохот учун эмас, балки ислохот – инсон учун, мамлакат аҳолисининг фаровонлиги ва турмуш даражасини кўтаришга қаратилганлигидадир.

Мулкни давлат тасарруфидан чиқариш, кўп укладли иқтисодиётни шакллантириш иқтисодий ислохотларнинг устувор йўналиши деб белгиланди. Бу борада 20 дан ортиқ махсус дастурлар ишлаб чиқилди ва уларни амалга оширишга давлат бошчилиқ қилди. 1991 – 1998 йилларда давлат ихтиёрида бўлган бир миллиондан ортиқ квартираларнинг 98 фоизи фуқароларнинг хусусий мулкига айлантилди. Бунда ҳар 3 квартиранинг биттаси уруш фахрийлари, ўқитувчилар ва ижодкор зиёлиларга

бепул берилди. Давлатга қарашли кичик корхоналар, маиший хизмат муассасалари, дўконлар хусусийлаштирилди.

1994 йилдан бошлаб ўрта ва йирик корхоналар акциядорлик жамиятларига, ижара корхоналарига айлантирила бошланди, бу жараёнга аҳоли ва чет эллик инвесторлар кенг жалб қилинди. Давлат мулкани сотиш бўйича кимошди савдолари ва танловлар ташкил этилди.

Мустақиллик йилларида ўрта ва кичик бизнес ривожлантирилди. 2002 йил ўрталарида фаолият юритаётган кичик ва ўрта бизнес субъектлари 200 мингдан ошди. Ҳозирги кунда кичик ва ўрта бизнес корхоналарининг ялпи ички маҳсулот ишлаб чиқаришдаги улуши 33 фоизга етди.

Аграр ислохотлар жараёнида совхоз ва колхозлар ширкат хўжаликларига айлантирилди.

Ширкатлар сони 2002 йилнинг ўрталарига келиб 1900 тадан ошди ва уларда 1,4 млн. киши ширкат аъзоси сифатида меҳнат қилмоқда. Қишлоқда деҳқон ва фермер хўжаликлари ташкил этилди. Бугунги кунда 55,4 минг фермер хўжалиги 1,5 миллиондан ортиқ деҳқон хўжалиги тадбиркорлик билан шуғулланмоқда. Иқтисодий ислохотлар натижасида Республикамизда кўп укладли иқтисодиёт, мулкдорлар табақаси шаклланди. 2002 йилда корхона ва хўжаликларнинг 88 фоизини хусусий мулк, акциядорлик жамиятлари, қўшма корхоналар, кооперативлар, ширкат хўжаликлари ташкил этди.

Мустақилликнинг 11 йиллиги давомида иқтисодий ислохотларнинг самарали амалга оширилганлигини кўрсатувчи куйидаги рақамларга мурожаат қилайлик:

Ўзбекистонда ялпи ички маҳсулот (ЯИМ) нинг ўсиши таъминланди.

ЯИМ олдинги йилга нисбатан 1996 йилда **101,7**, 1997 йилда **105,2**, 1998 йилда **104,4**, 1999 йилда **104,4**, 2000 йилда **104**, 2001 йилда **104,5** фоизга ўсди. Ўзбекистон 2001 йилда МДХ давлатлари орасида биринчи бўлиб ЯИМ ишлаб чиқариш бўйича нафақат 1991 йилги даражага чиқиб олди, балки **103** фоиз ўсишга ҳам эришди.

1996 йилдан бошлаб Ўзбекистон саноати йилдан-йилга ўсиб бормоқда. Олдинги йилга нисбатан саноат маҳсулоти ишлаб чиқариш 1997 йилда **106,5**, 1998 йилда **105,8**, 1999 йилда **106,1**, 2000 йилда **106,4** фоизга кўпайди. Умуман саноат маҳсулотлари мустақиллик йиллари давомида **36** фоизга ўсди.

Республикада истеъмом буюмлари ишлаб чиқариш сезиларли даражада ошди. Натижада Республика импортида озиқ-овқат маҳсулотларининг улуши мустақилликнинг дастлабки йилларидаги 73,8 фоиздан 15 фоизга камайди.

1994 – 2001 йилларда иқтисодга жалб этилган инвестициялар 28,4 млрд. АҚШ долларини ташкил этди.

1991 – 2002 йилларда 1872 та корхона ва бошқа ишлаб чиқариш муассасалари қурилди, маҳсулотларнинг 9,5 мингдан ортиқ янги турларини ишлаб чиқариш ўзлаштирилди.

Нефт ишлаб чиқариш (газ конденсати билан) 2,7 баробар кўпайди.

Дон маҳсулотлари етиштириш 2,5 баробардан кўпроқ, шу жумладан, бугдой деярли 7 баробар кўпайди. 2002 йилда 4,7 млн. тонна дон тайёрланди.

Мамлакатнинг дон ва ёқилғи мустақиллигига эришилди (1-, 2-расмларга қаранг).

Саноатнинг автомобилсозлик, микробиология, целлюлоза-қоғоз, қанд, фармацевтика ва бошқа янги тармоқлари юзага келди.

Жаҳоннинг етакчи фирмаларининг ҳаво кемалари билан таъминланган “Ўзбекистон ҳаво йўллари” авиакомпанияси дунёнинг 25 мамлакати билан ҳаво алоқаларини ўрнатган, у мустақиллик йилларида 20 миллиондан кўп йўловчига хизмат қилди.

Иқтисодиётда банд бўлганларнинг умумий миқдоридан 76 фоизи, яъни ички маҳсулот ишлаб чиқарувчиларнинг 70 фоизи ва саноат бўйича 65,4 фоизи, қишлоқ маҳсулоти етиштирувчиларнинг 99 фоизи нодавлат сектор улушига тўғри келади. 2001 йилда 63 минг корхона хусусий тармоқ субъекти сифатида фаолият кўрсатди. Шунинг таъкидлаб ўтиш зарурки, хусусий тармоқни жадал ривожлантириш бугунги куннинг муҳим вазифасидир. Ўзбекистонда хусусий секторнинг улуши ЯИМда 35 фоизни, аҳолини иш билан таъминлашда атиги 30 фоизни ташкил этди. Ривожланган мамлакатларда эса бу кўрсаткичлар мос равишда 50-60, 65-70 фоизни ташкил этади.

2002 йил ўрталарига келиб чет эл сармоялари иштирокида барпо этилган 2000 дан ортиқ кўшма корхоналар фаолият юритди. Бугунги кунда мамлакатимизда умумий қиймати 3,6 млрд. АҚШ доллари ҳажмидаги 109 та устувор инвестицион лойиҳа амалга оширилмоқда.

Янги банк, молия, солиқ тизимлари, хом ашё биржалари

жамғармалари тизими, суғурта, аудитор, лизинг компаниялари ва бошқа тузилмалар вужудга келтирилди.

Республикада Марказий Осиёдаги энг йирик биржа маркази фаолият кўрсатмоқда. У замонавий компьютер техникаси ва телеалоқа тизими билан жиҳозланган.

“Мустақилликнинг дастлабки йилларидаги иқтисодий ислохотларнинг асосий натижаларини баҳолаган ҳолда шунини тўла асос билан айтиш мумкинки, биз белгиланган янгиланиш ва тараққиёт дастуридаги кўпгина ишларни амалга оширишга муваффақ бўлдик.

Иқтисодиётимиз вужудга келтирилган мустаҳкам ҳуқуқий нормалар негизида институционал ўзгаришларга таяниб, бозор иқтисодиётига босқичма-босқич кириб, барқарор ва собитқадам бўлиб бормоқда”.

И.А.Каримов

Аҳолини ижтимоий ҳимоялашга алоҳида эътибор берилди:

- ҳозирги кунда мамлакатнинг **2** млн. **640** минг фуқароси нафақа ва моддий ёрдам олади. Бундай тўловлар миқдори 2000 йилда **187,8** млрд. сўмни ташкил этди;

- фақат 2000 йилнинг ўзида аҳолининг кам таъминланган қисмига фуқароларнинг ўз-ўзини бошқариш органлари – маҳалла йиғинлари орқали **54,2** млрд. сўм миқдоридан нафақа, кўмак ва бошқа турдаги ёрдамлар берилди;

- олий ўқув юртларининг **142** минг талабаси ҳар йили **6** млрд. **600** млн. сўм стипендия олади. Кейинги 3 йилнинг ўзидагина стипендиялар миқдори **3,8** баравар ортди;

- мустақиллик йилларида мамлакатда **70** млн. кв.м. турар жойлар, **19,5** минг ўринли касалхоналар, **95,7** минг марта ташрифли поликлиникалар, мактаблар – **805,9** минг, академик лицейлар – **15,3** минг ва касб-ҳунар коллежлари – **126,5** минг ўқувчи ўрин билан фойдаланишга топширилди;

- аҳолини ичимлик суви билан таъминлаш ва газлаштириш бўйича кенг қамровли дастурлар амалга оширилмоқда. 1991 – 2000 йилларда **22,6** минг километр сув қувурлари ва **54,1** минг километр газ тармоқлари ётқизилди. Аҳолининг уй-жойларини газлаштириш даражаси **46,2** фоизгача, ичимлик суви билан марказлашган ҳолда таъминлаш эса **64,2** фоиздан **77,6** фоизгача кўтарилди.

Ёш oilаларни қўллаб-қувватлаш дастури амалга оширилмоқда:

- республикада аҳолига тиббий ва ижтимоий хизмат кўрсатишнинг ривожланган тизими бунёд этилди. Мустақиллик йилларида амбулатория-поликлиника муассасаларининг сони 3 мингдан 4,8 минггача ёки 1,6 баравар ортди;

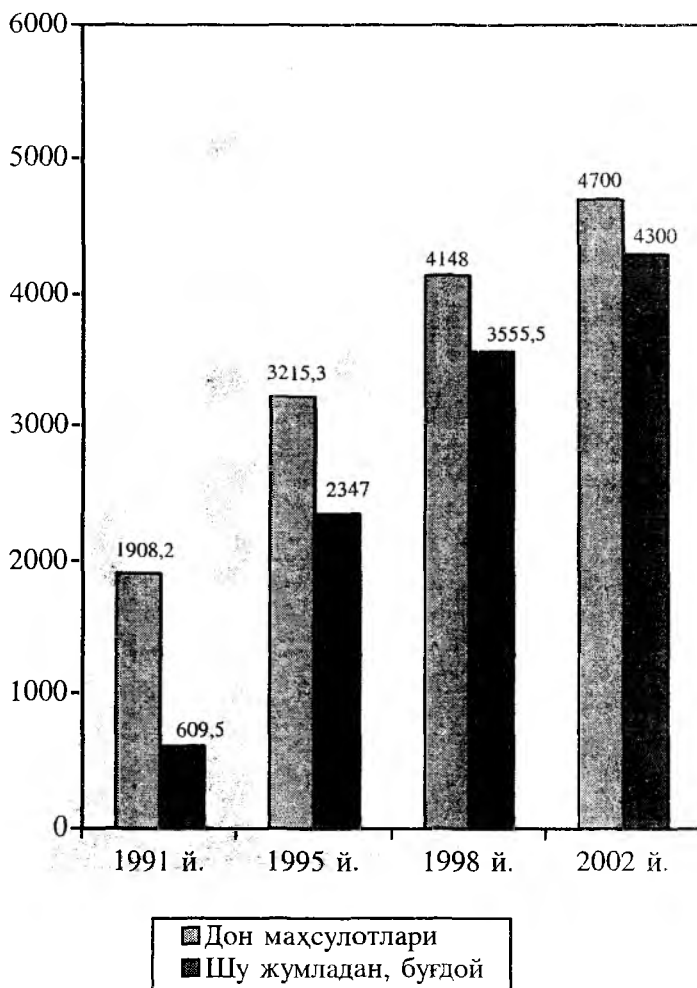
- аҳолига 81,5 мингдан ортиқ шифокорлар турли ихтисосликлар бўйича малакали тиббий ёрдам кўрсатади;

- 1994 йилда аҳолининг дори-дармонга бўлган эҳтиёжи Республикада ишлаб чиқарилган маҳсулот ҳисобига бор-йўғи 4,5 фоизга қондирилар эди. Ҳозирги вақтда катта миқдорда сармоя жалб этилганлиги ҳисобидан, бу кўрсаткич 25 фоизгача ўсди;

- етим болалар ва фарзандсиз oilалар тўғрисида ғамхўрлик “Киндердорф” – “Болалар маҳаллалари” Австрия лойиҳасининг Ўзбекистон ҳудудида амалга оширилишида ҳам намоён бўлмоқда. Бу ерда ота-онасиз – етим болалар ва фарзандсиз oilаларнинг кўпчилиги уй-жойли ва бус-бутун oilа бўлиб яшаш бахтига муяссар бўлмоқда.

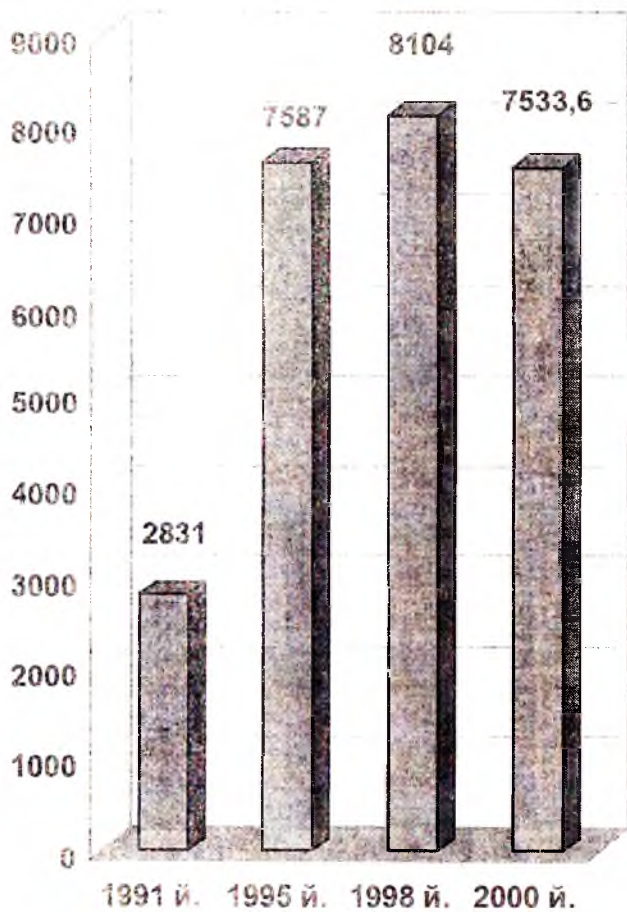
Ишончли ижтимоий кафолатларни ва аҳолини ижтимоий ҳимоялаш чораларини таъминлаш бозор ўзгаришларининг ҳамма босқичлари орқали ўтади ва жамиятимизни янгилашдан иборат гоя кенг жараённинг бошқа йўналишларини ҳам қамраб олади.

Ғалла ишлаб чиқаришнинг ўсиши,
минг тонна ҳисобида

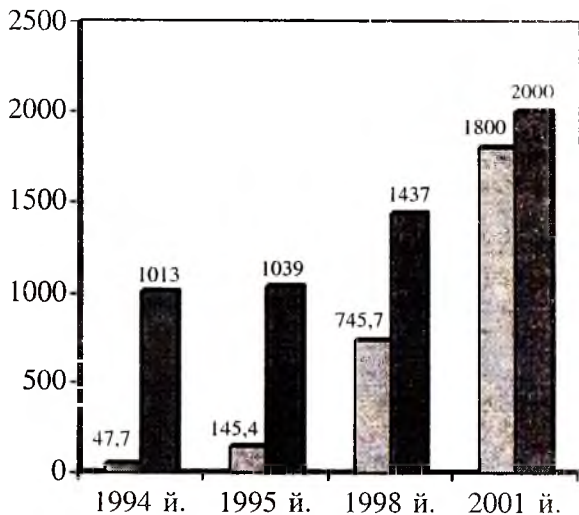
1-расм.

Нефт ва газ қонд-вотти ишлаб чиқаришини ўсиши.
Менс тонна ҳисобида

2-расм.

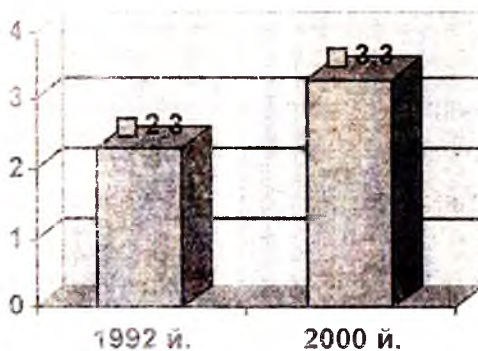
Чет эл сармоялари киритилиши ва чет эл сармоялари иштирокида фаолият кўрсатаётган корхоналар сонининг ўсиши

- Чет эл сармояларни киритилиши (млн. АҚШ доллари)
- Чет эл сармоялари иштирокида фаолият кўрсатаётган корхоналар сони

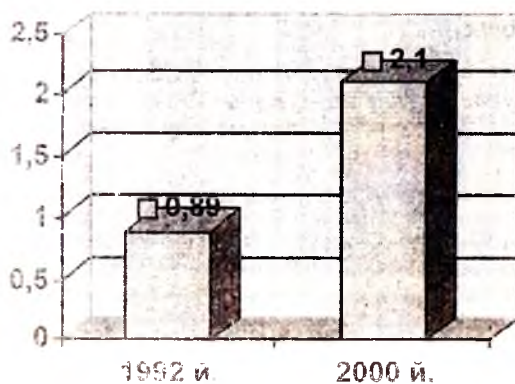
3-расм.

Экспортнинг умумий ҳажми
(млрд. АҚШ доллари ҳисобида)

4-расм.

Узёқ хорижий мамлакатларга экспорт
(млрд. АҚШ доллари ҳисобида)

5-расм.

Маънавий-маданий юксалиш йўлида

Жамият маънавияти мамлакат барқарорлиги ва тараққиётининг муҳим шарти ва кафолатидир. Бирон-бир мамлакат ўз маънавий имкониятларини, одамлар онгида маънавий ва ахлоқий қадриятларни ривожлантирмай, халқнинг миллий руҳини уйғотмай ва мустаҳкамламай туриб юксак тараққиёт даражасига кўтарила олмайди. Маънавият инсонни руҳий покланиш ва юксалишга даъват этадиган, инсон ички оламини бойитадиган, унинг имон иродасини, эътиқодини мустаҳкамлайдиган, виждонини уйғотадиган қудратли ботиний кучдир. Шунинг учун ҳам мустақилликнинг дастлабки кунлариданоқ жамият маънавиятини юксалтириш ватанимиз тараққиётининг устувор йўналиши деб белгиланди.

“Моддий ислохотлар, иқтисодий ислохотлар ўз йўлига. Уларни ҳал қилиш мумкин. Халқнинг таъминотини ҳам амаллаб туриш мумкин. Аммо маънавий ислохотлар – қўллик ва мутелик исканжасидан озод бўлиш, қадни баланд тутиш, ота-боболаримизнинг удумларини тиклаб уларга муносиб ворис бўлиш – бундан оғирроқ ва бундан шарафлироқ вазифа йўқ бу дунёда”.

Каримов И.А. Ўзбекистон: миллий истиқлол, иқтисод, сиёсат, мафкура. Т., 1996, 1-жилд, 202-б.

Жамият маънавиятини юксалтиришда тарихий хотира, аждодлар тарихини билишнинг, миллий ва ахлоқий қадрият ҳамда анъаналарнинг, муқаддас динимизнинг ўрни ва аҳамияти катта. Бирон-бир халқ ўз тарихини билмай, асрлар оша яратилган маънавий меросга таянмай ва уни янада ривожлантирмай туриб ўз келажагини тасаввур эта олмайди. Шу боисдан юртбошимиз Илом Каримов ташаббуси билан мустабид тузум даврида сохталаштирилган халқимиз тарихини холисона, ҳаққоний ёритиш, уни чуқур ўрганиш борасида муҳим тadbирлар амалга оширилди, бунга тааллуқли бир қатор адабиётлар нашр этилди.

Мустақиллик йилларида бой меросимизни тиклаш давлат сиёсати даражасига кўтарилди. Миллий маданиятимизга, жаҳон цивилизацияси тараққиётига буюк ҳисса қўшган бобокалонларимизнинг маънавий мероси халқимизга қайтарилди, таваллуд топган кунлари бугун мамлакат ва халқро мижъсада нишонланди.

ЮНЕСКО билан ҳамкорликда куйидаги буюк алломалар, давлат арбоблари, мутафаккирлар ва шоирларимизнинг юбилейлари нишонланди:

- 1991 й. — Алишер Навоий таваллудининг 550 йиллиги;
 1994 й. — Мирзо Улуғбек таваллудининг 600 йиллиги;
 1996 й. — Амир Темур таваллудининг 660 йиллиги;
 1997 й. — Бухоро ва Хива шаҳарларининг 2500 йиллиги;
 1998 й. — Аҳмад Фарғоний таваллудининг 1200 йиллиги;
 1998 й. — Имом ал-Бухорий таваллудининг 1225 йиллиги;
 1999 й. — Жалолиддин Мангуберди таваллудининг 800 йиллиги;
 1999 й. — “Алпомиш” эпосининг 1000 йиллиги;
 2000 й. — Бурҳониддин Марғинович таваллудининг 910 йиллиги;
 2000 й. — Имом Мотуридий таваллудининг 1130 йиллиги;
 2000 й. — Камолиддин Бехзод таваллудининг 545 йиллиги;
 2001 й. — “Авесто” яратилганининг 2700 йиллиги;
 2002 й. — Термиз шаҳрининг 2500 йиллиги.

Мустақиллик йилларида бу буюк шахсларнинг хотирасига бағишлаб барпо этилган ёдгорликлар мажмуаси жамият маънавиятини юксалтиришга, миллий онг ва миллий гурурни кўтаришга ҳамда халқимиз, айниқса ёшлар онгида мустақиллик мафқурасини шакллантиришга хизмат қилмоқда.

Кўллаб Шарқ алломаларининг ўнлаб нодир ва ноёб асарлари ўзбек, инглиз, француз, немис, япон ва бошқа хорижий тилларда нашр этилди, булар: Имом ал-Бухорий, Аҳмад ал-Фарғоний, Муҳаммад ат-Термизий, Бурҳониддин Марғинович, Имом ал-Мотуридий, Маҳмуд аз-Замахшарий, Амир Темур, Мирзо Улуғбек, Алишер Навоий, Муҳаммад Бобур, Камолиддин Бехзод, Шарафитдин Али Яздий, ан-Насавий ва бошқаларни киритиш мумкин.

ЮНЕСКО ҳомийлигида Шарқ маданияти, санъати ва тарихига бағишланган лазер дисклари чиқарилди.

Ватанимиз озодлиги йўлида шаҳид кетган Абдулла Қодирий, Чўлпон, Фитрат, Усмон Носир ва бошқа халқ жигарбандларининг номи, иззат-икромиди, хурмати ўз жойига қўйилди. Ислом Каримов ташаббуси билан Тошкентда мустамлакачилик даври қурбонлари хотирасини абадийлаштириш мақсадида “**Шаҳидлар хотираси**” ёдгорлик мажмуи, фашизмга қарши ватан озодлиги учун жон фидо этган халқимизнинг фарзандлари хотирасини абадийлаштириш мақсадида “**Хотира майдони**” барпо этилди.

Мустақиллик шарофати билан диний кадриятлар, диний эътиқод қайта тикланди. Республикада **15** диний конфессия рўйхатга олинган ва расман фаолият кўрсатмоқда, **170** дан ортиқ диний ташкилотлар ишлаб турибди ва уларда Ўзбекистонда яшовчи **130** миллат ва элат вакиллари ўзларининг диний эҳтиёжларини қондирмоқдалар. **1,7** мингдан ортиқ масжидлар, христиан ибодатхоналари, синагоглар ва бошқа диний марказлар таъмирланди ва янги қурилди, **10** та диний таълим муассасаси фаолият кўрсатмоқда, Тошкент Ислон университети очилди. Рамазон ҳайити, Қурбон ҳайити, қадимий халқ байрами – Наврўз қайта тикланди.

Мустақиллик йилларида Ўзбекистон халқи биринчи марта бевосита ҳукумат ҳомийлигида ҳаж ва умра амалларини адо этиш имкониятига эга бўлди.

Ўзбекистон ҳудудида халқнинг улуғвор ва шонли тарихига оид **2000** дан ортиқ ёдгорликлар таъмирланди.

Ҳозирги вақтда Республикада **88** та музей, **40** та театр, **1370** та кинотеатр, **6000** дан ортиқ кутубхоналар фаолият кўрсатмоқда. Ўзбекистон консерваториясининг ҳашаматли янги биноси бунёд этилди, Ўзбекистон миллий драма театрининг биноси бутунлай қайта таъмирланди ва янгиланди.

Узоқ асрлар қаъридан чиқиб келаётган инсонпарвар урф-одатлар ва анъаналар, маданий кадриятлар эҳтиётлаб асралмоқда ва бойитилмоқда. Мақомчилар, тўй-маросим кўшиқлари, шоир-бахшилар ва фольклор-этнографик дасталарнинг ўнлаб кўриктанловлари ўтказилди. Шу билан бир қаторда пианиночи ва скрипкачиларнинг симфоник ва камер мусиқалари, замонавий эстрада гуруҳларининг фестивал ва танловлари бўлиб ўтмоқда.

Мамлакатимизда ўзбек тилининг халқ ва давлат турмушидаги ўрни ва аҳамияти қайта тикланди, унинг равнақи, қўлланилиши ва муҳофазаси давлат томонидан таъминланиши белгилаб қўйилган. Шу билан бирга Ўзбекистонда истиқомат қилаётган барча миллат ва элатларнинг тиллари, кадр-қиммати ҳам ўз ўрнига қўйилган.

Мустақиллик йилларида Республикада оммавий жисмоний тарбия ва спорт соҳаларида улкан ўзгаришлар юз берди. Масалан:

- Ўзбекистоннинг спорт мажмуаси **46** мингдан ортиқ турли иншоотлардан, шу жумладан ўйингоҳлар, спорт заллари, майдонлар ва ҳоказолардан иборат;

- бадан тарбия ва спорт билан **7** млн.га яқин одам шуғулланади;

- мустақиллик йилларида Ўзбекистон спортчилари Олимпиадалар, Осиё ўйинлари, Осиё ва жаҳон чемпионатлари ва бошқа халқаро мусобақаларда 3000 дан ортиқ олтин, кумуш ва бронза нишонларини қўлга киритдилар.

Ижтимоий ҳаётимизни ислоҳ қилиш ва янгилаш бошлаиб кетганлиги боис маънавий маданиятнинг қудратли қатламлари очилди. Улар халқ руҳиятини ватанпарварлик, миллий ифтихор, бугунги дунё учун бағрикенглик томон кескин ўзгартириб юборди. Бу эса мустақиллик йиллари мобайнида миллатлараро тотувлик манбаи бўлиб келган ягона маънавий-руҳий негизни вужудга келтиради.

Каримов И.А. Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари. Т., “Ўзбекистон”, 1997, 142-43-б.

Баркамол авлод — келажагимиз. Президентимиз Ислоҳ Каримов ташаббуси билан таълимни тубдан ислоҳ қилиш йўллари ишлаб чиқилди. 1997 йил 27 августда Олий Мажлиснинг IX сессиясида Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни ва “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” қабул қилинди. Миллий дастурнинг мақсади таълим соҳасини тубдан ислоҳ қилиш, уни ўтмишдан қолган мафкуравий қарашлар ва сарқитлардан тўла халос этиш, ривожланган демократик давлатлар даражасида, юксак маънавий ва ахлоқий талабларга жавоб берувчи юқори малакали кадрлар тайёрлаш миллий тизимини яратишдан иборатдир.

Мустақиллик йилларида 300 дан ортиқ янги типдаги таълим муассасалари очилди. Фақат 1998 – 2002 йиллар мобайнида 216 минг ўқувчига мўлжалланган замонавий ўқув ва ишлаб чиқариш ускуналари билан жиҳозланган 299 та касб-ҳунар коллежи, 44 та академик лицей барпо этилди, янги таълим стандартлари яратилди ва ўқув жараёнига жорий этилди.

Ўрта махсус ўқув юртларига зарур бўлган жиҳозлар сотиб олиш учун жалб қилинган чет эл инвестицияларининг миқдори 150 млн. АҚШ долларини ташкил этди.

Иқтидорли талабаларни қўллаб-қувватлаш мақсадида “Умид”, педагогик кадрларни хорижда тайёрлаш ва қайта тайёрлашни таъминлаш бўйича “Устоз” жамғармалари ташкил этилди. Ҳозирги вақтда 3 минг талаба ва аспирантлар чет

мамлакатларида таълим олмакдалар, 2,2 минг педагоглар малакаларини оширдилар.

Республикада 62 та олий ўқув юрти, жумладан 16 та университет, 9575 та мактаб фаолият кўрсатмоқда. Умумтаълим мактабларида ўқишлар 7 тилда олиб борилади.

“Билимдон, профессионал жиҳатдан саводли ҳамда ғайрат-шижоатли шахсларни, ўз мамлакатимизнинг чинакам ватанпарварларини тарбиялай оладиган, уларни буюк миллий маданиятнинг улкан маънавий мероси билан бойига оладиган, жаҳон фани ва маданияти дурдонalarидан баҳраманд эта оладиган мамлакатгина, миллатгина буюк келажакка эришиши мумкин”.

Каримов И.А. Ватан саждагоҳ каби муқаддасдир. Т., “Ўзбекистон”, 1996, 361-б.

Ватан хавфсизлигининг таъминланиши

Мустақилликнинг дастлабки кунлариданок Ватан хавфсизлигини мустаҳкамлаш, ҳудудий бутунликни сақлаш давлатимизнинг диққат эътиборидадир. Шу давр мобайнида миллий хавфсизлик концепцияси ишлаб чиқилди, 1996 йил 24 апрелда “Миллий хавфсизлик тўғрисида” Қонун қабул қилинди.

Миллий хавфсизлик, аввало, мамлакатнинг мудофаа қобилиятига боғлиқ. Шу боисдан мамлакатнинг мудофаа қобилиятини мустаҳкамлаш чоралари кўрилди. 1991 йил сентябрда Ўзбекистон Республикаси Мудофаа вазирлиги тузилди. Ўзбекистон Парламентининг 1992 йил 14 январда қабул қилинган “Ўзбекистон ҳудудида жойлашган ҳарбий қисмлар ва кўшинларни ўз тасарруфига олиш тўғрисида”ги қарори асосида Ўзбекистоннинг ўз қуролли кучлари ташкил этилди. 14 январ Ватан ҳимоячилари куни деб эълон қилинди.

Ўзбекистон Қуролли Кучлари қуруқликдаги кўшинлар, ҳарбий ҳаво кучлари, ҳаво ҳужумидан мудофаа кўшинлари, махсус ва муҳандислик-қурилиш кўшинлари ҳамда Миллий гвардиядан иборат.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 93-моддасига мувофиқ Президент мамлакат Қуролли Кучларининг Олий Бош Қўмондони ҳисобланади.

Ўзбекистонда юкори малакали офицер кадрлар тайёрлаш тизими яратилди. Тошкент умумқўшин командирлари, Самарқанд автомобилчи командир-муҳандислар, Чирчиқ танкчи командир-муҳандислар, Жиззах авиация олий ҳарбий билим юртлари, Тошкент Ахборот технологиялари университетида ташкил этилган махсус факультет Куролли Кучлар сафларига турли мутахассисликлар бўйича юкори малакали командирлар тайёрлаб етиштирмакда.

Тошкентда олий кўмондонлар тайёрловчи Ҳарбий Академия фаолият кўрсатмакда. Ҳарбий Академия замонавий ҳарбий билимларни эгаллаган, шарқий саркардаларнинг, аввало соҳибқирон Амир Темурнинг ҳарбий санъатини, жаҳон ҳарбий илми ва жанговар тайёргарлигининг илғор тажрибаларини ўзлаштирган олий кўмондонларни тайёрлаб чиқармакда. Ўзбекистонда миқдор жиҳатдан унча катта бўлмаган, лекин замонавий қурооллар билан қуроолланган профессионал армия тузиш учун ҳарбий ислохотлар ўтказишмакда.

“Ҳарбий қурилиш соҳасидаги мақсад профессионал армияни, ўз таркибида яхши тайёрланган ва таълим олган, ўз халқига, она заминига садоқатли бўлган, ўз Ватанининг шаъни ва кадр-қимматини охиригача ҳимоя қила оладиган жангчиларга эга бўлган армияни босқичма-босқич вужудга келтиришдан иборат бўлиши лозим. Мақсад, миқдор жиҳатдан унча катта бўлмаган, лекин яхши шайланган, замонавий қурооллар ва ҳарбий техника билан бекаму кўст қуроолланган, Ўзбекистоннинг хавфсизлигини мустақил равишда ва пухта таъминлашга қодир бўлган Куролли Кучларни шакллантиришидир”.

Каримов И.А. Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари.Т., “Ўзбекистон”, 1997, 163-б.

Мустақиллик йилларида Куролли кучларимизни замонавий ҳарбий техника, қуроол-аслаҳалар билан таъминлаш даражаси тобора ўсиб бормамакда.

Ўзбекистон 1995 йил июл ойида НАТОнинг “Тинчлик йўлида ҳамкорлик” дастурига қўшилди. Бу дастур томонидан АҚШда, Қозоғистон ва Ўзбекистонда уюштирилган Ҳарбий машқларда Ўзбекистон ҳарбий қисмларининг иштироки зобит ва аскарларнинг ҳарбий техник тайёргарлигини янада кўтаришга хизмат қилмамакда.

– Шимолий Каролина (АҚШ)даги Кемп Лежюн денгиз пиёдалари полигонида ўзбекистонлик аскарлар НАТОнинг “Тинчлик йўлида ҳамкорлик” дастурида 16 иштирокчи-мамлакат армиялари вакиллари ҳамкорлигидаги машқларда қатнашдилар.

– Ўзбекистонлик десантчилар Ўзбекистон худудида америкаликлар билан ҳамкорликда ўтказилган “Ултрабаланс-96” тажриба машқларида юксак маҳоратларини намойиш этдилар.

– Тошкент, Чирчик, Самарқанд ҳарбий билим юртлари курсантларининг терма взводи 1997 йил май-июн ойларида Норвегияда ўтказилган “Кооператив банкерс-97” машқларида қатнашди.

– Луизиана штатидаги Форт Полк ҳарбий базасида 1997 йил июн-июл ойларида ўзбекистонлик аскарлар иштирокида “Кооператив банкерс-97” ҳамкорлик машқлари бўлиб ўтди.

МДХнинг кўплаб мамлакатларида қонунсизлик авж олиб турган ҳозирги кунда Ўзбекистонда жиноятчиликнинг энг кам даражада содир бўлиши ва тобора камайиб бориши кузатилмоқда. Гап бу ерда, баъзиларнинг айтишича, жазонинг қаттиқлигида эмас, балки жиноят қонунчилигининг изчил тизимида ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идораларнинг аниқ ва пухта фаолиятидадир.

Прокуратура, милиция ва автоинспекциянинг минглаб ходимлари кечаю-кундуз фуқароларнинг мол-мулки, ҳаёти, соғлиги, иззат-обрўси ва кадр-қимматини ҳимоя қилмоқдалар.

Ҳозирги пайтда халқаро террористик марказларнинг ҳомийлиги ва молиявий қўллаб-қувватлаши оқибатида хорижий мамлакатларда ташкил топган айрим экстремистлар гуруҳлари Ўзбекистонга таҳдид қилмоқдалар. Уларнинг бир гуруҳ жангарилари 1999 йилда Янгибодда, 2000 йилда Сариосиё ва Узун туманларига бостириб кириб, мамлакатимиз тинчлигини бузишга уриндилар. Ўзбекистон Қуролли Кучлари уларни бутунлай тор-мор этиб, мамлакат тинчлиги, эл осойишталигини ҳимоя қилишга қодир эканлигини кўрсатдилар.

Ҳеч қандай ёвуз экстремистлар Ўзбекистонни ўз танлаган йўлидан қайтаролмайди. Бунинг гарови халқимизнинг оғоҳлиги, мамлакатимизнинг мудоффаа салоҳияти ва мустақкам Қуролли Кучларидир.

Халқаро терроризмга, диний ва сиёсий экстремизмга қарши курашни ташкил этиш бўйича жаҳон ҳамжамияти томонидан ўтказилаётган нуфузли йиғилишларда Ўзбекистон фаол қатнашмоқда, ўзининг самарали таклифларини илгари сурмоқда.

“Экстремизм, наркобизнес, уюшган жиноятчилик ва халқаро террорга қарши ялпи кураш олиб борилмас экан, мақсадга эришиб бўлмайди. Айниқса, якка-ёлғиз, тарқоқ ҳолда ва ноизчил усуллар билан кураш олиб бориш истикболсиз экани тобора равшанлашмоқда”.

Каримов И.А. “Халқ сўзи”, 2001 йил, 20 июн.

- Ўзбекистон Президенти Ислон Каримов Европада хавфсизлик ва ҳамкорлик ташкилотининг 1999 йил ноябр ойида Истамбулда бўлган саммитида террорчиликка қарши давлатлараро миқёсдаги курашни мувофиқлаштирувчи халқаро марказ тузиш ҳақида таклифни илгари сурди. Бироқ саммит иштирокчилари терроризмга қарши халқаро марказ тузиш масаласига жиддий эътибор беролмадилар.

- Халқаро терроризмга таҳдид тобора кучайиб борди. Ўзбекистон ташаббуси билан терроризмга қарши бир қатор давлатлар уюша бошлади.

- 2000 йил 20-21 апрел кунлари Тошкентда Марказий Осиё иқтисодий ҳамжамияти давлатлараро кенгаши бўлиб ўтди. Унда Ўзбекистон, Қозоғистон, Қирғизистон ва Тожикистон Президентлари минтақавий хавфсизлик ва мамлакатлараро муносабатларга доир масалаларни муҳокама қилдилар. Тўрт давлат бошлиқлари “Террорчилик, сиёсий ва диний экстремизм, халқаро уюшган жиноятчиликка қарши кураш ва минтақа давлатларига таҳдид соладиган бошқа хавф-хатарнинг олдини олишга қаратилган ҳамкорлик тўғрисида шартнома” имзоладилар. Бундай шартноманинг имзоланиши Марказий Осиёдаги бугунги вазиятдан келиб чиққан муҳим ва оқилона қадам бўлди.

- 2000 йил 21 июнда Москвада бўлиб ўтган МДХ давлат бошлиқларининг саммитида террорчиликка қарши кураш марказини тузишга қарор қилинди.

- 2001 йил июн ойи бошларида Минск шаҳрида бўлиб ўтган МДХ давлат бошлиқларининг саммитида жиноятчилик, террорчилик ва экстремизмнинг турли кўринишларига қарши биргаликда чора кўриш масаласи муҳокама қилинди.

- 2001 йил 14-15 июн кунлари Шанхай ҳамкорлик ташкилотига аъзо давлатлар раҳбарларининг саммитида террорчилик, айирмачилик ва экстремизмга қарши кураш борасидаги Шанхай конвенцияси имзоланди.

- 2001 йил 11 сентябр куни халқаро террористик кучларнинг АҚШнинг Нью-Йорк ва Вашингтонда содир этилган мудҳиш ҳужумларидан кейин дунёдаги етакчи давлатлар АҚШ бошчилигида бу ёвуз душманга қарши кенг миқдорда курашга киришдилар. Ўзбекистон АҚШ да содир этилган террорчилик ҳаракатларини қоралади ва АҚШ бошчилигида ташкил этилган аксилтеррор каолицияни қўллаб-қувватлади. Ўзбекистон Афғонистон ҳудудини “Толибон” кучларидан озод этиш, терроризм балосини таг-томири билан қўпориб ташлаш мақсадида ўз авиабазаларининг бирини АҚШ қуроли кучларининг чекланган контингентига берди. Афғонистондаги аксилтеррор операциянинг биринчи босқичида “Толибон” ва “Ал-Қоида” кучларига зарба берилди.

Халқаро ҳамкорлик

Ўзбекистон Республикаси давлат мустақиллигини қўлга киритган дастлабки кунлариданоқ жаҳон ҳамжамиятига қўшилиш, халқаро ташкилотлар билан ҳамкорлик қилиш йўлини танлади. Президентимиз Ислом Каримов ўзининг асарлари, маъруза ва нутқларида ташқи сиёсий ва ташқи иқтисодий алоқаларнинг асосий тамойилларини назарий ва амалий жиҳатдан пухта асослаб берди. Ташқи сиёсатга тинчлик, барқарорлик, ҳамкорлик йўли асос қилиб олинди.

Мамлакатимизнинг жаҳон халқлари тинчлиги ва хавфсизлигига мос бўлиб тушган тинчликсевар ташқи сиёсати унинг жаҳонда мустақил давлат сифатида тезда тан олинишини таъминлади. Ўзбекистон Республикасининг давлат мустақиллигини дунёдаги барча нуфузли давлатлар тан олди, уларнинг 120 таси билан дипломатик, сиёсий, иқтисодий, илмий-техникавий ва маданий алоқалар ўрнатилди.

Ўзбекистон Республикасининг “Ташқи сиёсий фаолиятнинг асосий принциплари тўғрисида”, “Чет эл инвесторлари ва хорижий инвесторлар фаолиятининг кафолатлари тўғрисида”, “Ташқи иқтисодий фаолият тўғрисида”ги Қонунлари унинг халқаро майдонда фаол ва кенг кўламли ҳамкорлик қилиши учун ҳуқуқий кафолат бўлиб хизмат қилмоқда.

1992 йилнинг 2 март куни Ўзбекистон Республикаси ўзининг хоҳиш-иродаси ва таклифига кўра энг нуфузли халқаро ташкилот – Бирлашган Миллатлар Ташкилотига қабул қилинди

ва шу куни БМТнинг Нью-Йоркдаги биноси олдида мустақил Ўзбекистон Республикасининг байроғи кўтарилди. 1993 йилда Тошкентда БМТнинг ваколатхонаси очилди. Ўзбекистон жаҳон ҳамжамиятининг тўла, тенг ҳуқуқли аъзоси сифатида БМТ фаолиятида иштирок этмоқда.

1992 йилнинг феврал ойида Республикамиз Европа хавфсизлик ва ҳамкорлик ташкилоти (ЕХХТ)га кирди. Кейин 105 та мамлакатни ўзида бирлаштирган Қўшилмаслик ҳаракати аъзосига айланди. 1992 йилнинг октябр ойида эса дунёнинг энг кекса ташкилотларидан бўлган Парламентлараро иттифоқнинг 19-аъзоси сифатида тан олинди. Ўзбекистон 1999 йилда ГУУАМ халқаро ташкилотига, 2001 йил июнда Шанхай ҳамкорлик ташкилотига аъзо бўлиб кирди. Ўзбекистон кўпгина минтақавий ташкилотлар, Европа иттифоқи, ЭКО билан самарали ҳамкорлик қилмоқда. Ватанимиз, шунингдек, Халқаро валюта фонди, Бутунжаҳон банки, Халқаро молия корпорацияси, Иқтисодий ҳамкорлик ташкилоти (ИХТ), Осиё ва Тинч океани мамлакатлари учун БМТнинг иқтисодий ва ижтимоий комиссияси, Қайта қуриш (тиклаш) ва ривожлантириш Халқаро банки, Халқаро меҳнат ташкилоти, Қайта қуриш (тиклаш) ва ривожлантириш Европа банкига аъзо бўлиб кирди.

Ўзбекистоннинг БМТ ҳомийлигида таълим, фан ва маданият билан шуғулланувчи халқаро ташкилот – ЮНЕСКО билан алоқалари кенгайиб бормоқда. 1993 йил 29 октябрда ЮНЕСКОнинг қароргоҳи Парижда Ўзбекистон ЮНЕСКОга аъзоликка қабул қилинди. 1994 йил октябрда Парижда ватандошимиз Мирзо Улуғбек таваллудининг 600 йиллигига бағишланган Улуғбек ҳафталиги тантанаси бўлиб ўтди. 1996 йилда Парижда Амир Темурга бағишланган маданият ҳафталиги, “Темурийлар даврида фан, маданият ва маорифнинг гуллаб яшнаши” мавзусида халқаро конференция ва кўргазмалар бўлиб ўтди. 1997 йилда жаҳон маданиятининг дурдоналари ҳисобланган қадимий шаҳарларимиз Бухоро ва Хива шаҳарларининг 2500 йиллик муборак саналари Парижда кенг нишонланди, халқаро анжуман ва кўргазмалар ўтказилди.

Ўзбекистон СССР парчалангандан кейин ташкил топган Мустақил давлатлар ҳамдўстлиги мамлакатлари билан кўп томонлама ва икки томонлама ҳамкорлик қилишда фаол қатнашмоқда. Жумладан, Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов мустақиллик йилларида Украинага уч бор сафар қилди,

Ўзбекистон билан Украина ўртасида сиёсий, иқтисодий, техникавий, маданий алоқалар йўлга қўйилди. Икки давлат ўртасидаги товар айирбошлаш ҳажми 300 млн. АҚШ долларидан ортиқ Ўзбекистон Украинага пахта, рангли металл, газ, тамаки, газлама ва бошқа турдаги матолар етказиб беради. Украинадан Ўзбекистонга техника асбоб-ускуналари келтирилади. Бугунги кунда Ўзбекистонда 20 дан ортиқ Ўзбек-Украина қўшма корхонаси фаолият кўрсатмоқда.

Ўзбекистон ташқи сиёсатида Марказий Осиёдаги янги мустақил давлатлар — Қозоғистон, Қирғизистон, Тожикистон ва Туркменистон муҳим ўрин тутди. Марказий Осиё ҳамкорлик Ташкилоти, унинг Марказий Осиё ҳамкорлик ва тараққиёт банки ташкил этилди. Ҳамжамият давлатлари ўртасида иқтисодий интефация дастури ва биргаликда сармоя сарфланадиган 53 та лойиҳа амалга оширилмоқда.

Мустақиллик йилларида Ўзбекистон билан жаҳондаги нуфузли давлатлар — АҚШ, Германия, Буюк Британия, Франция, Италия, Япония, Хитой, Жанубий Корея, Туркия, Эрон, Покистон ва бошқа юздан ортиқ мамлакатлар ўртасида ўзаро манфаатли алоқалар ўрнатилди ва тобора кенгайиб, чуқурлашиб бормоқда. Бугунги кунда Ўзбекистонда жаҳондаги 80 га яқин мамлакатнинг сармоялари иштирокида барпо этилган 2000 та замонавий қўшма корхоналар фаолият кўрсатмоқда. Хорижий сармоялар иштирокида ишлаётган қўшма корхоналар жумласига “УздЭУ авто”, “СамКучавто”, “Зарафшон-Ньюмонт”, Кўкдумалок компрессор станцияси, Бухоро нефтни қайта ишлаш заводи, Шўртан газ-кимё мажмуи ва бошқалар кирди.

Ўзбекистон мустақиллигининг дастлабки йилида халқаро муносабатларни йўлга қўйиш ва ривожлантириш, халқаро нуфузини кўтариш бобида асрларга тенг ишлар амалга оширилди.

– Ўзбекистонни 165 давлат тан олди.

– Жаҳоннинг 120 дан ортиқ мамлакатлари билан дипломатик алоқалар ўрнатилди.

– Тошкентда 43 мамлакатнинг элчихоналари очилди.

– Республикада 88 та хорижий мамлакат ваколатхоналари аккредитация қилинган, 24 та ҳукуматлараро ва 13 та ноҳукумат ташкилотлари фаолият кўрсатмоқда.

– Дунёдаги 30 дан ортиқ давлатда Ўзбекистоннинг элчихоналари ва консуллари ишлаб турибди.

– Ўзбекистон 30 та нуфузли халқаро иқтисодий ва молия ташкилотларининг тенг ҳуқуқли аъзоси.

- Жаҳоннинг 140 мамлакати билан савдо-иқтисодий муносабаблар ўрнатилган.

- Мустақиллик йилларида Ўзбекистон иқтисодиётига 12 млрд. АҚШ доллари миқдорда хорижий инвестициялар жалб қилинди.

- Хорижий сармоя иштирокида 2000 дан ортиқ корхоналар фаолият кўрсатмоқда.

- Ташқи савдо обороти миқдори 2000 йилда 6 млрд. дан ортиқ АҚШ долларини ташкил этди, 2001 йилда бу кўрсаткич 3.1 фоизга ўсди.

- Жаҳоннинг 80 мамлакатига Ўзбекистон маҳсулотлари экспорт қилинади ва турли хизматлар кўрсатилади. Экспортнинг умумий ҳажми деярли 2 баравар, узоқ хорижий мамлакатларга эса 2,4 баравар ошди.

- Ташқи савдо балансининг ижобий сальдоси (қолдиғи) 2001 йилда 128 млн. АҚШ долларини ташкил этди.

“Халқаро ҳамжамият Ўзбекистоннинг, у пухта ўйлаб амалга ошираётган изчил ташқи ва ички сиёсатининг нотинч Марказий Осиё минтақасида вазиятни барқарорлаштириш ҳамда кескинлик кенг тарқалашининг олдини олишдаги аҳамиятини ва кучайиб бораётган ролини борган сари кўпроқ англамоқда”.

Каримов И.А. Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари.Т., “Ўзбекистон”, 1997, 171-72-б.

XXI асрга ишонч билан — дадил қадам

Мухтасар айтганда, 11 йил тарих учун қисқа муддат, лекин мустақил тараққиётнинг ҳар бир йилида асрларга татигулик бунёдкорлик ишлари амалга оширилди.

Ўзбекистон халқи:

- Демократик ҳуқуқий давлатнинг ва фуқаролик жамиятининг мустаҳкам асосларини яратиб;

- Иқтисодиётни тузилмавий қайта қуришни ва чуқур бозор психологиясини амалга ошириб;

- Жаҳон ҳамжамиятига қўшилиш курсини изчиллик билан олиб бориб;

– Халқнинг маънавий меросини қайта тиклаб ва жаҳон маданиятининг замонавий бойликларини ёшларга очиб бериб;

– Мамлакат хавфсизлиги, барқарорлиги ва ўзи танлаган йўлидан оғишмай боришини таъминлаб

XXI асрга ва янги минг йилликка ишонч билан қадам қўйди, келажакка умид ва ишонч билан бормоқда ва истиқболдаги тараққиёт ва фаровонликка кафолат бўлиб хизмат қилмоқда.

“Ўз давлатчилигимизни ва мамлакатимизнинг иқтисодий базасини яратиш, республика ва унинг халқи манфаатларини ҳимоялаш учун аниқ мақсадни кўзлаб қаттиқ меҳнат қилинган қийин йиллар ортда қолди...

Мамлакатимиз XXI асрда жаҳон иқтисодиёти, маданияти ва сиёсатида муносиб ўрин олиш учун тарихий имкониятларга эга”.

Каримов И.А. Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари.Т., “Ўзбекистон”, 1997, 194-95-б.

Хулоса

Мустақил тараққиётнинг 11 йили давомида халқимизнинг ижтимоий-сиёсий, иқтисодий, маънавий-маърифий ҳаётида эришилган ютуқлар юртбошимиз Ислоом Каримовнинг ижодий, голмас ва бунёдкорлик меҳнати билан чамбарчас боғлиқдир.

XX асрнинг сўнги чораги инсоният бағридан оқил, одил, узоқни сура оладиган, тинчлик ва тараққиётга интиладиган истеъдодли сиёсий арбобларни етказиб чиқарди. Улар орасида Президентимиз Ислоом Абдуғаниевич Каримовнинг номи муносиб ўрин олган. Бу — Президентимизнинг кўп қиррали фаолияти жаҳон афғор оммаси томонидан эътироф этилиши эди. Шу боис юртбошимизнинг кўксини жаҳондаги нуфузли давлатларнинг энг олий даражадаги хизматлари учун бериладиган нишонлари безамокда.

“Тарих халқ ҳаётининг энг мураккаб дамларида шундай бир шахсни танлайдики (буни сиёсий селекция деб аташ мумкин), миллат тақдири унинг иродаси, қатъиятлиги, масъулиятига боғлиқдир. Ислоом Каримов ҳозирги Туркистон тарихида худди шундай буюк шахс ҳисобланади. Унинг саъй-ҳаракатлари туфайлигина мустақил Ўзбекистон тез ва изчил мустаҳкам барқарорликка эришди, тараққиёт йўлидан жадал ривожланаётган давлатга айланди”.

Айтматов Ч.

Ислоом Каримовнинг обрў-эътибори давлатимизнинг шон-шавкати билан уйғунлашиб кетган. Унинг сиймосига хос куйидаги фазилатлар ҳар биримиз учун намунадир:

- Ватанга муҳаббат,
- ўз халқига садоқат,
- мамлакат ва халқи тақдири учун юксак масъулият ҳисси,
- келажакни олдиндан кўриш,
- ўсиб келаётган ёш авлодга оталарча ғамхўрлик қилиш,
- халқнинг урф-одатлари, анъаналари ва тарихига, буюк

аждодаларга ҳурмат ва юксак эътибор, адолат тамойилларига, шахс ва жамият тараққиётида миллий ва умуминсоний кадрятлар мутаносиблигига садоқат.

“Менинг тақдирим халқимнинг тақдири билан чамбарчас боғлиқдир. Биз ҳеч қачон ўзимиз танлаган мустақиллик йўлидан қайтмаймиз. Биз буюк келажакни, озод ва фаровон ҳаётни қуриш мақсадида матонат ва қатъийлик билан меҳнат қиламиз”.

И.А. Каримов

Фойдаланилган адабиётлар

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. Т., “Ўзбекистон”, 1992.

Каримов И.А. Ўзбекистоннинг ўз истиклол ва тараққиёт йўли. Т., “Ўзбекистон”, 1992.

Каримов И.А. Ўзбекистон – келажаги буюк давлат. Т., 1992

Каримов И.А. Буюк келажагимизнинг ҳуқуқий кафолати. Т., “Шарк”, 1993.

Каримов И.А. Ўзбекистоннинг сиёсий – ижтимоий ва иқтисодий истикболининг асосий тамойиллари. Т., “Ўзбекистон”, 1995.

Каримов И.А. Ҳозирги босқичда демократик ислохотларни чуқурлаштиришнинг муҳим вазифалари. Т., “Ўзбекистон”, 1996.

Каримов И.А. Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари. Т., “Ўзбекистон”, 1997.

Каримов И.А. Ўзбекистон – бозор муносабатларига ўтишнинг ўзинга хос йўли. Т., “Ўзбекистон”, 1993.

Каримов И.А. Ўзбекистон иқтисодий ислохотларни чуқурлаштириш йўлида. Т., “Ўзбекистон”, 1995.

Каримов И.А. Тарихий хотирасиз келажак йўқ. Т., “Ўзбекистон”, 1998

Каримов И.А. Жамиятимиз мафқураси халқни-халқ, миллатни-миллат қилишга хизмат этсин. Т., “Ўзбекистон”, 1998.

Каримов И.А. Ўзбекистон XXI асрга интилмоқда. Т., “Ўзбекистон”, 1999.

Каримов И.А. Ўз келажагимизни ўз қўлимиз билан курмоқдамиз. Т., “Ўзбекистон”. 1999.

Каримов И.А. Ватан – саждагоҳ каби муқаддасдир. Т., “Ўзбекистон”, 1998.

Каримов И.А. Ҳушёрликка даъват. Т., “Ўзбекистон”, газетаси, 1999.

Каримов И.А. Биз учун халқимиз, Ватанимиз манфаатидан улғ мақсад йўқ. “Халқ сўзи”, 2001, 7 декабрь.

Каримов И.А. Янгиланиш ва ўзгаришлар жараёни ортга қайтмайди. “Халқ сўзи”, 2001, 5 апрель.

Каримов И.А. Иқтисодиётни эркинлаштириш, ресурслардан тежамкорлик билан фойдаланиш – бош йўлимиз. “Халқ сўзи”, 2002. 15 февраль.

Каримов И.А. Одамларнинг ташвиш ва орзу-интилишлари

билан яшаш фаолиятимиз мезонига айлансин. “Халқ сўзи”, 2002. 19 июль.

Кадрлар тайёрлаш миллий дастури. Баркамол авлод Ўзбекистон тараққийотининг пойдевори. Т., 1997.

Левитин Л. Ўзбекистон тарихий бурилиш палласида. Т., “Ўзбекистон”, 2001.

Мустақиллик: изохли илмий-оммабоп луғат. Т., 1998.

Миллий истиклол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар. Т., “Ўзбекистон”, 2000.

Саидов А. Мустақиллик қомуси. Т., “Ўзбекистон”, 1993.

Салимов О.У. Ўзбекистон 5 йил демократия ва бозор иқтисодиёти йўлидан. Т., 1996.

Салимов О.У., Усмонов К., Ғаниев Д. Янги Ўзбекистоннинг етти зафарли йўли. Т., “Шарқ”, 1999.

Ғуломов С., Усмонов К. Мустақиллик Ўзбекистонга нима берди.Т., «ЎАЖБНТ» Маркази, 2001.

МУНДАРИЖА

Кириш	3
Ватан мустақиллиги учун кураш тарихидан	3
Ватан мустақиллигининг кўлга киритилиши	8
Огоҳ бўлайлик!	10
Жамиятни демократиялаш йўлида	11
Тараққиётнинг ўзбек модели	14
Маънавий-маданий юксалиш йўлида	25
Ватан хавфсизлигининг таъминланиши	29
Халқаро ҳамкорлик	33
XXI асрга ишонч билан — дадил қадам	36
Хулоса	38
Фойдаланилган адабиётлар	40

Ўзбекистон 11 йил мустақил тараққиёт йўлида

Мустақиллик дарслари учун ўқув қўлланма

“ЎАЖБНТ” Маркази - Тошкент – 2002

Нашр учун масъул
Бадий муҳаррир
Мусахҳиҳа

Н.А. Халилов
М.А. Ҳайдарова
О. Меденова

Босишга рухсат этилди 20.08 2002. Бичими 84x108^{1/32}.
Офсет қоғози. Шартли босма табоғи _____. Нашр табоғи _____.
Адади _____. Буюртма _____.

“ЎАЖБНТ” Маркази, 700078, Тошкент, Мустақиллик майдони, 5

